

مقاله پژوهشی - فصلنامه علمی رهیافت انقلاب

سال هجدهم، شماره ۶۹، زمستان ۱۴۰۳
صفحه ۲۵۵ تا ۲۸۰

رویکرد اجتماعی در سیاستگذاری کیفری در ایران پس از انقلاب اسلامی براساس مدل گابریل تارد

دانشجوی دکترای حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد امارات

علی اکبر کرمی

استادیار گروه حقوق، دانشکده علوم اداری و اقتصاد، دانشگاه اصفهان، اصفهان،
ایران (نویسنده مسئول).

محمدرضا شادمانفر

*

عضو هیأت علمی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

نوروز کارگری

چکیده

ماهیت دولت، با التفات به طبیعت بشر، از منظر برخی از جامعه‌شناسان و اصحاب علوم سیاسی، از جهاتی با قهر و خشونت (البته مشروع و قانونی) عجین شده تا جایی که ماکس وبر بر این باور بود که دولت یعنی انحصار اعمال قوای قهریه؛ از سویی دیگر، برخی از متفکران، مانند فوکو، نهادهای اعمال قهر (مانند زندان) را در واقع دستگاه‌های منضبط‌سازی سوژه‌ها می‌دانند و نگاهی نقادانه و منفی به آنها دارند. از این رو، سیاستگذاری کیفری و چگونگی مجازات شهروندان خاطی یکی از کارکردهای دولت است که باید مورد تأمل و بازخوانی قرار بگیرد. در همین راستا پرسش اصلی این مقاله بر آن بوده که آیا در سیاستگذاری کیفری در ایران از رویکردهای اجتماعی بهره برده‌اند یا که خیر. فرضیه مقاله با عطف به نظریه تقلید گابریل تارد این بوده است که برخی از سیاستگذاری‌های کیفری متأخر مثل کاهش مجازات‌ها و مجازات‌های جایگزین با اتکای بر رویکرد اجتماعی اخذ شده یا حداقل قابل توجیه است. یافته‌های تحقیق نشان داده است که نه تنها بخشی از سیاستگذاری کیفری در نظام حقوقی ایران می‌تواند با نظریه تقلید تارد پشتیبانی تئوریک شود، بلکه بنا بر قوت این نظریه بهتر است تا حد ممکن در موارد دیگر نیز با اتکای بر نتایج این نظریه بازخوانی در سیاستگذاری‌های کیفری انجام گردد. رویکرد مقاله توصیفی-تحلیلی و شیوه جمع‌آوری داده‌ها اسنادی و کتابخانه‌ای بوده است.

کلیدواژه: مجازات، جرم، سیاستگذاری کیفری، گابریل تارد، عدالت، فوکو، حبس.

* نویسنده مسئول: m.shadmanfar@ase.ui.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۲۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۲۵

The Islamic Revolution Approach Quarterly

Vol. 18, No.69, Winter 2025, P 255-280

rahyaftjournal.ir

The Social Approach in Criminal Policy in Iran After the Revolution Based on the Gabriel Tarde Model

Ali Akbar Karami

PhD student in Criminal Law and Criminology, Islamic Azad University, UAE Branch

Mohammad Reza Shadmanfar

Assistant Professor of Department of Law, Faculty of Administrative Sciences and Economics, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

Nowruz Kargari

Faculty Member, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran

Abstract

The nature of the state, with regard to human nature, from the perspective of some sociologists and political scientists, is in some ways intertwined with coercion and violence (albeit legitimate and legal), to the point that Max Weber believed that the state means a monopoly on the use of force; on the other hand, some thinkers, such as Foucault, consider the institutions of coercion (such as prisons) to be in fact devices for disciplining subjects and have a critical and negative view of them. Therefore, criminal policy and how to punish offending citizens is one of the functions of the state that needs to be considered and re-examined. In this regard, the main question of this article has been whether social approaches have been used in criminal policy in Iran or not. The hypothesis of the article, with reference to Gabriel Tarde's theory of imitation, is

---

* Corresponding Author: mr.ft.23@gmail.com

How to Cite: Kermani, A. A., Shadmanfar, M. R., Kargari, N. (2025). The Social Approach in Criminal Policy in Iran After the Revolution Based on the Gabriel Tarde Model, *The Islamic Revolution Approach Quarterly*, 18(69), 255-280.

Received: 15/09/2024

Accepted: 19/01/2025

that some recent criminal policies, such as the reduction of punishments and alternative punishments, have been adopted or at least can be justified by relying on a social approach. The research findings have shown that not only can part of the criminal policy in the legal system of Iran be theoretically supported by Tarde's theory of imitation, but also, based on the strength of this theory, it is better to re-examine criminal policies in other cases as much as possible by relying on the results of this theory. The approach of the article is descriptive-analytical and the method of data collection has been documentary and library-based.

Keywords: Punishment, crime, criminal policy, Gabriel Tarde, justice, Foucault, imprisonment

Introduction:

Imprisonment, as one of the main punishments, creates many restrictions for an individual, affecting their freedom, movement, speech, eating, and sleeping. Although the methods of imprisonment in prisons have changed, these changes do not indicate the absence of restrictions or that imprisonment is not a punishment. In criminal policy, the state is obligated to guarantee the rights of citizens and punish criminals, but the application of punishment can have consequences such as increased crime and the growth of criminal behavior. In modern views of criminal sociology, emphasis has been placed on the reform and treatment of criminals and their social reintegration, which has shown the ineffectiveness of punishments such as imprisonment.

Gabriel Tarde, based on his theory of imitation, believes that prison is an environment where criminals can find a model for committing crimes. This is one of the important criticisms of imprisonment. In the Iranian governance system, which is based on Islamic Sharia, respect for human dignity is important, and for this reason, it is necessary that criminal policies, instead of imprisonment, pay attention to alternative punishments. The present study examines the criminal policies of the Islamic Republic of Iran in this regard.

Main Body

1. Gabriel Tarde's Theory of Imitation and its Impact on Crime

Gabriel Tarde, a French sociologist and criminologist, presented the theory of imitation to explain the reasons for the increase in crimes and the impact of

criminals' behavior on each other. Tarde believed that crime is not deterministic but acquired, and individuals learn it from others. He also emphasized that society is naturally imitating each other's behaviors, and this plays a significant role in the production and proliferation of criminal behaviors. According to Tarde, humans imitate others because they have a social and imitative nature. He even considered traditions and customs as a kind of imitation of the past. In Tarde's theory, imitation, as a cultural and social factor, has a great impact on individual and collective behaviors.

Tarde proposed three main laws in his theory of imitation:

The Law of Closeness: This refers to the influence of close and similar groups on people's behavior. A person imitates more from those who are in their close environment.

The Law of Superiority: This indicates the tendency of lower-status individuals to imitate higher-status individuals. In criminal gangs, newcomers imitate more from veterans.

The Law of Fashion: This explains the changes in behavior and the type of crimes based on social fashions. This law states that every crime and social behavior changes periodically, and over time, the type and methods of committing it also change.

In this regard, Tarde has discussed the impact of imitation with other thinkers as well. For example, in Albert Bandura's social learning theory, observation and imitation of others are an important factor in changing behaviors and increasing aggression. Tarde also points out that imitation of past and contemporary generations can lead to the transmission of criminal behaviors to new generations.

In Iranian society, there are examples of the impact of imitation in criminalization. Such as acid attacks and serial killings, which, due to media attention and highlighting some criminal individuals, become imitated and repeated behaviors.

In general, Tarde's theory emphasizes the importance of social interactions and their impact on learning and imitation, and states that humans learn by observing and imitating the behaviors of others, and this can lead to an increase or decrease in crime in society. However, Tarde's theory has also been

criticized, arguing that not all social behaviors can be placed under a single concept such as imitation.

2. The Social Approach in Criminal Law

In the early days, the implementation of punishments was based on instinctive feelings and revenge, and its purpose was to deal with feelings of injustice and the danger caused by the crime. Hobbes's theory of human nature considers man inherently criminal, and to control these behaviors, the authority of the state and criminal policies are necessary. Criminal policy includes three parts: criminalization, criminal responsibility, and punishment, each of which requires a specific model. These policies depend on the social conditions and the ruling ideology, and usually a main model is adopted in each country to determine punishments.

In Iran, a specific punishment model in which punishments are determined for each crime and are binding, especially in cases such as Hudud, Qisas, and Diya, is determined using Sharia and jurisprudential principles. However, in the section of Tazirāt, the government can change the punishments according to the needs of the time and social conditions. These punishments are precisely defined in the Islamic Penal Code and include various types of punishments that differ in terms of type and severity of the crime.

Major changes in Iran's criminal policy in recent years, especially in Tazirāt punishments and the use of alternative punishments to imprisonment, have been observed. These changes include reducing the length of imprisonment, reducing the prison population, and using non-custodial punishments such as free public service, cash fines, and deprivation of social rights. Also, the use of new technologies such as electronic ankle bracelets to monitor criminals outside of prison has been raised to reduce the problems associated with crowded prisons and corruption in them.

One of the most important developments is the approval of the "Law on Reducing the Punishment of Discretionary Imprisonment", which seeks a policy of decarceration and shows a new approach in Iran's criminal policy. This law not only reduces the punishment of discretionary imprisonment but also includes changes in Hudud imprisonments. The aim of these changes is to reduce the inflation of the prison population and prevent the recurrence of crime

by improving correctional methods and using alternative punishments.

Therefore, the trend of reforms in Iran's criminal policy indicates a fundamental change in dealing with criminals and the type of punishments, which, instead of focusing on imprisonment, seeks to use corrective and preventive methods of crime. This new approach can help reduce the social and economic problems caused by prisons and generally create a more efficient and humane criminal system.

Conclusion

According to Weber's theory, the state acts as a device for the use of coercive force to defend the rights of citizens. One of the functions of the state is to secure and guarantee the rights of citizens, which leads to the formation of the state and the transition from the state of nature to the civil state. Criminal policy, including imprisonment, is one of these functions. Although imprisonment is recognized as a deterrent punishment, it has disadvantages that can have negative effects. Gabriel Tarde, with his theory of imitation, believes that many crimes result from people modeling their behavior on others, especially in prisons. Based on this theory, some studies emphasize the need to reduce imprisonment and use alternative punishments. In the new criminal laws of Iran, decarceration policies such as cash fines and electronic ankle bracelets have been introduced to reduce the prison population and prevent the imitation of crime in prisons.

Bibliography

Alamzadeh Nouri, Mohammad (2009), The Behaviorist Approach in Moral Development, *Pegah حوزه*, Summer 2009, No. 270

Ansari, Mahmood Reza, and Bayati, Mohammad Hossein. (2022). The Place of Judicial Justice in the Realization of the Desirable Islamic Society. *Rahyaft-e Enqelab-e Islami*, 16(59), 275-294.

Aron, Raymond (1998), *Main Currents in Sociological Thought*, Translated by Bagher Parham, Tehran, Scientific and Cultural Publications

Ashouri, Mohammad (1997), *Criminal Justice (Collection of Articles)*, Tehran, Ganj Danesh Publications

Azarian Qahfarrokhi, Morteza. (2016). Investigating the Theory of the Impact of Imitation on Social Behavior by Gabriel Tarde. National Conference

on Jurisprudence, *Law and Psychology*

Azimi, Fatemeh, and Mirzaei, Mohammad. (2021). The Position and Role of Social Justice in the Islamic Judicial System and the Criminal Policy of the Islamic Republic. *Rahyaft-e Enqelab-e Islami*, 15(54), 245-264.

Berg, Otto Kline (2007), *Social Psychology*, Translated by Ali Mohammad Kardan, Tehran, Scientific and Cultural Publications

Boudon, Raymond (2008), *Studies on the Works of Classical Sociologists*, Translated by Bagher Parham, Tehran, Nashr-e Markaz

Fazli, Mehdi, and Darabi Panah, Shahin. (2016). Analysis of the Effects of Imprisonment on Female Prisoners in Light of Gabriel Tarde's Theory of "Laws of Imitation". *Researches in Criminal Law and Criminology*, 4(7), 5-32.

Foucault, Michel (2001), *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*, Translated by Afshin Jahandideh and Niko Sorkhosh, Tehran, Ney Publishing

Gholami, Hossein, and Khaksar, Davood. (2019). Factors Affecting the Issuance of Alternative Punishments to Imprisonment. *Journal of Criminal Law Research*, 7(26), 9-40.

Haji Dehabadi, Mohammad Ali, and Khairi, Ali (2012), Social Factors Affecting the Emergence of Deviance and Crime from the Perspective of Ibn Khaldun, *Marefat-e Farhangi Ejtemaee*, Third Year, Autumn 2012, No. 4 (Consecutive 12), pp. 87-108

Hobbes, Thomas (2001), *Leviathan*, Translated by Hossein Bashiriye, Tehran, Ney Publishing

Ibn Tabataba, Muhammad bin Ali (Ibn Taqtaqi) (1988), *Tarikh Fakhri in the Etiquette of Kingship and Islamic Dynasties*, Translated by Mohammad Vahid Golpayegani, Tehran, Scientific and Cultural Publishing Company

Jafarzadeh, Siamak, Nikkhah Sarnaghi, Reza, and Alizadeh, Hamid. (2023). Fundamental Transformations of the Law on Reducing the Punishment of Discretionary Imprisonment in the Preliminary Investigation Process. *Journal of Criminal Law Research*, 11(42), 121-151.

Jones, Edward; and Allport, Gordon Willard (1992), *Social Psychology from the Beginning to the Present*, Translated by Mohammad Taghi Monshi Toosi, Mashhad, Cultural Affairs Department of Astan Quds Razavi Publications

Kelly, John (2009), *A Short History of Legal Theory in the West*, Translated

by Mohammad Rasekh, Tehran, New Plan Publications

Khomeini, Seyyed Ruhollah (n.d.), *Tahrir al-Wasilah (Volume Two)*, Qom, Maktaba al-Ilmiyya al-Islamiyya Publication

Lazerge, Christian (2003), *An Introduction to Criminal Policy*, Translated by Ali Hossein Najafi Abrandabadi, Tehran, Mizan Publishing

Mehra, Nasrin, Yekrangi, Mohammad, and Moazen, Abbas. (2018). Iran's Criminal Policy After the Revolution in Tazirāt. *Journal of Judicial Law*, 82(103)

Mesbah Yazdi, Mohammad Taghi (2000) The Role of Imitation in Human Life, narrated by Karim Sobhani, Qom, Publications of the Imam Khomeini Educational and Research Institute

Moazen, Abbas, Mehra, Nasrin, and Ghorchi Beigi, Majid (2017), Comparative Analysis of Punishment Models in the Criminal System of Iran and England. *Journal of Criminal Law Research*, 6(20), 105-140.

Morteza, Seyed Zia. (2007). An Introduction to the General Principles of Islamic Veil and the Responsibility of the Islamic State. *Fiqh*, 14(No. 52-51), 12-52.

Motavallizadeh Naeini, Nafiseh (2020), Criminological Theory of Imitation and Islamic Teachings, Sixth International Conference on Religious Studies and Humanities in the Islamic World, Autumn 2020

Saeedi, Farideh (2007), *Entry on Imprisonment (in the Great Islamic Encyclopedia)*, Tehran, Institute of Daba Publications

Seyednejad Kouhestani, Ashraf al-Sadat (2019), A Comparative Study of Imprisonment and Decarceration in the Laws of Iran and Egypt, PhD Thesis, University of Justice, Tehran.

Tad, Judith, and Bohart, Arthur (2000), *Principles of Clinical Psychology and Counseling*, Translated by Mehrdad Firouzbakht, Tehran, Psychology and Art Publications

Zarilli, Philip, et al. (2020), *Histories of the Theatre*, Translated by Mehdi Nasrallahzadeh, Tehran, Bidgol Publications

مقدمه

میشل فوکو نویسنده پسامدرن فرانسوی در کتاب مشهورش «مراقبت و تنبیه: زایش زندان» بر این باور بود که زندان مدرن‌ترین شکل اعمال انضباط بر شهروندان است که اگرچه بر خلاف مجازات‌های سنگین و وحشیانه قرون ماضی ظاهری بسیار خشونت‌زدایی شده دارد، ولی در اصل شدت خشونت که اعمال می‌کند، بسیار بالاست. رسالت مجازات در جهان باستان نابودی مجرم بود. ولی در شیوه‌های جدید سیاست‌گذاری کیفری مجرم باید اصلاح شود، و خط کش این اصلاح انضباطی است که دولت مدرن می‌خواهد بر بدن شهروندان اعمال کند. فوکو از جهاتی زندان را به ماهیت دولت مدرن پیوند می‌زند تا نشان دهد که دولت نیازمند تحمیل قواعد آمره بر شهروندان و کاربست تکنولوژی‌های سیاسی انضباط است. ولی بر خلاف این نگاه بسیار رادیکال، زندان نوعی از مجازات است که در برابر جرم تجاوز به حقوق دیگری ظاهراً گریزی از آن نیست.

زندانی کردن فرد در ظاهر و نگاه اول و حتی از لحاظ ماهیت نوعی کیفر است. زیرا این عمل نه تنها برخلاف اراده و میل فرد است و یکی از ویژگی‌های کیفر و سزا محسوب می‌شود بلکه زندانی شدن برای فرد تنگناهایی ایجاد و بر او تحمیل می‌کند که در حالت عادی روا و پسندیده نیست و نه کسی دوست دارد که موضوع آن قرار گیرد. این خصوصیت مشترک همه مجازات‌هایی است که در اثر اجرای آنها نوعی محدودیت اعم از مالی، جانی یا روانی، و حتی گفتاری برای حق مالکیت یا حیات یا آزادی و حیثیت یا کرامت انسان ایجاد می‌شود. برای مثال همان‌گونه که مصادره اموال یا جریمه نقدی تمام یا قسمتی از دارایی فرد را از او می‌گیرد؛ یا شلاق و اعدام که تمامیت جسمی و حیات فرد را به طور موقت یا دائم تهدید می‌نماید؛ حبس نیز آزادی رفت و آمد رفتار و حتی گفتار و خوردن و خوابیدن او را تحت تأثیر شدیدی قرار می‌دهد و گاهی برخی از آنها را تعطیل می‌کند.

بنابراین به درستی می‌توان گفت حبس کیفر یا مجازات است. اما آیا می‌توان گفت که زندان محل کیفر است. ممکن است در زندان‌های امروزی برخی آثار مثل محدودیت در گفتار خوردن و خوابیدن و امثال آن کم رنگ تر از گذشته بوده و یا مشاهده نگردد؛ اما تغییر شکل یا شیوه محدودیت‌ها یا پنهان ماندن آنها دلیل بر عدم وجود چنین آثاری یا کیفر نبودن حبس نیست. از این گذشته، نظام اداره زندان‌ها در هر عصر و زمانی و در هر کشوری به فراخور فرهنگ و باورهای زیر بنایی آنها به گونه‌ای که فرد زندانی دارای آزادی عمل معمولی خود نیست و همین کافی است تا وجود محدودیت‌ها نیز اثبات گردد.

از همین رو، به نظر می‌رسد که در اینجا نظام حکمرانی در سیاستگذاری کیفری خود با یک دوراهه روبرو می‌شود. از یک سو مجبور است تا اعمال کیفر کند (چرا که یکی از مهم‌ترین تکالیف ناشی از قرارداد اجتماعی، برای دولت، این است که حقوق شهروندان را تضمین کند. پس دولت مجبور است برای ادای تکلیف مجرم را مجازات کند.) و از سوی دیگر، این اعمال کیفر می‌تواند تبعاتی داشته باشد که یکی از آنها - بر مبنای تجربه بشری - انتشار و رشد برخی از جرائم است.

دیدگاه‌های نوین سیاستگذاری کیفری و جامعه‌شناسی جنایی که تا حدودی مبتنی بر اصلاح و درمان مجرمین و بازپذیری اجتماعی آنها است، تأثیرات شگرفی را بر سیاست‌های مجازات که صرفاً دارای جنبه‌های سزا دهی محض است برجای گذاشته و از این طریق موجبات اثبات ناکارآمدی برخی از انواع مجازات‌ها من جمله زندان را فراهم آورده است (غلامی و خاکسار، ۱۳۹۸:۹).

از همین رو، در سیاستگذاری کیفری مطالعات و نظریات مختلفی طرح شده، که یکی از آنها نظریات گابریل تارد است. تارد، بر مبنای نظریه تقلیدش، بر این باور بود که زندان یکی از مهمترین عرصه‌هایی است که افراد می‌توانند الگوهای مناسبی برای ارتکاب به جرم را در آنجا بیابند. بر همین اساس، یکی از مهمترین انتقادات به مجازات حبس، و تبعات آن، تقلید از اعمال مجرمانه در داخل زندان است. از سوی دیگر، برای نظام حکمرانی کشوری مثل ایران که مبتنی بر شریعت اسلامی است، و علی‌القاعده باید رعایت کرامت انسان را غایت خود قرار دهد، ضروری است تا سیاستگذاری‌های کیفری معطوف به حبس زدایی و مجازات جایگزین حبس (انصاری و بیاتی، ۱۴۰۱:۲۷۴) باشد. چنین رویکردی برای تحقق عدالت اجتماعی، که در واقع اساس و مبنای سایر ارزش‌های انسانی و اسلامی است (عظیمی و میرزایی، ۱۴۰۰:۲۴۵)، ضروری است و بایستی حتماً پیگیری شود.

در همین راستا، این پژوهش با اتکای بر نظریه تقلید تارد بر آن است تا سیاستگذاری کیفری در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران را مورد تأمل و بررسی قرار دهد. دامنه زمانی تحقیق بر بعد از انقلاب، و دامنه موضوعی مشخصاً بر سیاستگذاری‌های کیفری معطوف به کاهش مجازات‌ها و مجازات‌های جایگزین متمرکز شده است.

چارچوب نظری: الگوی تارد

گابریل تارد (Gabriel Tarde) جرم‌شناس و جامعه‌شناس فرانسوی است که در اواخر سده نوزدهم تئوری خودش را طرح کرد (بودون، ۱۳۸۷). او قوانین تقلید را به منظور درک دلایل افزایش جنایات، و جنایات تحریک شده توسط گروهی از بزهکاران نوشت. نظریه تارد

در مخالفت با آرای سزار لومبرزو (Cesare Lombroso) جرم‌شناس شهیر ایتالیایی ارائه شد. لومبرزو قائل بر جبریت جرم بود، ولی تارد با نظریه خودش به دنبال آن بود که جرم آموختنی، و بنابراین، اصولاً اکتسابی است. امیل دورکیم نیز بر نظریات تارد که «تقلید را مفتاح درک نظم اجتماعی می‌دانست» در کتاب مشهور خودکشی، ردیه نوشت و به عبارتی با او تسویه حساب کرد (آرون، ۱۳۷۷:۳۷۸).

نقطه عزیمت نظریه تارد به دنبال این پرسش شکل می‌گیرد که آیا جنایت ریشه طبیعی دارد یا اجتماعی؟ تارد با بررسی طبیعت جنایت‌های مختلف «تقلید (imitation)» را علت واقعی و اساسی جرائم اجتماع دانست و دامنه آن را تا آنجا وسعت بخشید که جامعه بدون تقلید را غیر قابل تصور دانست. در واقع تز بنیادی تارد این است که انسان یک موجود اجتماعی است و به همان اندازه که اجتماعی است، مقلد هم هست و تقلید در اجتماعات نقشی همانند نقش وراثت در زندگی ارگانیکی دارد. یعنی مشاهده رفتار دیگران تأثیر فراوانی در تعیین و تغییر رفتار مشاهده کننده دارد (عالم‌زاده نوری، ۱۳۸۸:۲۴).

البته تا قبل از این هم برخی از متفکران به تاثیر این مولفه در تولید جرم اشاره کرده بودند. برای مثال به گفته ابن‌خلدون، تقلید رابطه‌ای است از فرودست به فرادست؛ از این نگاه، همه روابط اجتماعی را می‌توان به این موضوع برگرداند. او سه نمونه مشخص را یاد می‌کند: رابطه پدر و فرزند، رابطه استاد و شاگرد و رابطه غالب و مغلوب. او بارها نقش تقلید را در رفتار یک فرد یا یک نسل یادآور می‌شود (حاجی ده‌آبادی و خیری، ۱۳۹۱:۸۹).

یا در نظری دیگر، موسوم به تقلید رعایا از ملوک، نویسندگان اسلامی بر این باور بودند که مردم از حکمای زمانه‌شان تقلید می‌کنند و رفتار آنها را معیار می‌گیرند: «بدان که چیزهایی خاص پادشاه است که بدان بر سایر مردم برتری دارد، از آن جمله این است که هرگاه سلطان چیزی را دوست بدارد مردم نیز آن را دوست می‌دارند، و هرگاه از چیزی بدش بیاید مردم نیز آن را بد می‌شمارند. و چنان چه چیزی مورد پسند وی افتد، مردم طبعاً و یا از روی تظاهر و برای جای گرفتن در دل وی از این راه، آن را پسندیده می‌شمارند، از این روست که گفته اند: الناس علی دین ملوکهم (ابن طباطبای، ۱۳۶۷:۳۲)». اما با این حال، نظریه‌ای منسجم در این حوزه اول بار توسط تارد مطرح شده است. اصولاً تقلید از نظر تارد نوعی واکنش مشروط است که می‌تواند بسیاری از مسائل مورد قبول جامعه مثل تصورات قالبی (ثابت)، مد و امثال آن را تبیین کند (آذریان قهفرخی، ۱۳۹۵).

از منظر ریشه‌شناختی واژه تقلید در لغت به معنی گردن انداختن، به گردن آویختن و پیروی کردن از کسی بدون تامل و اندیشه است. گویی که فرد تقلید کننده، گفتار و رفتار دیگران را همچون قالده به گردن خویش می‌آویزد. (لغتنامه دهخدا؛ مدخل تقلید)؛ همچنین

فرهنگ فارسی معین این معانی را برای لغت تقلید برشمرده است: گردن بند به گردن انداختن؛ پیروی کردن؛ کار به عهده کسی گذاشتن. اما از منظر علوم رفتاری، تقلید، برای مثال در روان شناسی بالینی، الگوبرداری یا یادگیری مشاهده‌ای نیز نامیده می‌شود؛ که در رشد و پرورش رفتارهای انسان مکانیسم مهمی است (تاد و بوهارت، ۱۳۷۹:۳۷۶).

تقلید از اولین اشکال رفتاری انسان بوده است. در مراحل آغازین تاریخ انسان حضور موثر در فعالیتهای مشارکتی، دسته جمعی و بدنی مانند شکل‌های اولیه شکارگری، موسیقی، رقص و آیینهای باستانی، هم آگاهی و ادراکات حسی فرد را تقویت می‌کرده و هم موجب تطبیق و هم‌نوایی بیشتر هر فرد با سایر گروه خود و نیز با محیط می‌شده است. از همین رو، انسان‌شناسانی همچون مرین داندل در مراحل چهارگانه تکامل بشری قائل به یک مرحله تقلید و محاکات هستند. چرا که توانایی یادگیری از طریق رفتار تقلیدی برای بقا بسیار حیاتی بوده است (زاریلی، ۱۳۹۹:۳۷). بنابراین، برخلاف آنچه که در بادی امر به نظر می‌رسد تقلید ذاتاً یک کنش منفی و منفعلانه نیست. در واقع اصلی‌ترین عاملی که موجب اجتماعی شدن و فرهنگ‌پذیری انسان می‌گردد، عامل تقلید است (مصباح یزدی، ۱۳۷۹:۴۵). این شکل از تقلید در رفتارگرایی به عنوان نظریه یادگیری اجتماعی طرح شده است.

در واقع نظریه یادگیری اجتماعی برداشت دیگری از رفتارگرایی است. بر پایه این دیدگاه کودکان نه تنها از طریق پاداش و شرطی‌سازی که از طریق مشاهده و تقلید نیز از دیگران می‌آموزند. آلبرت بندورا (Albert Bandura) طی مطالعاتی نشان داد که پرخاشگری کودکان با مشاهده رفتار پرخاشگرانه دیگران افزایش می‌یابد. در اینجا بدون هیچ‌گونه پاداش یا تقویت ظاهری برای الگو یا ناظر، یادگیری اتفاق می‌افتد. آنچه در این نظریه بیشتر مورد توجه قرار گرفت، این بود که آیا تقلید امری خود به خود و ناآگاهانه است و یا اینکه انتخابی روی آن صورت می‌گیرد؟ در این مورد بر نقش عوامل شناختی و سایر متغیرهایی که در الگوپذیری موثرند تأکید شده است (عالم‌زاده نوری، ۱۳۸۸:۲۷).

فی‌الواقع نظریه یادگیری اجتماعی آلبرت بندورا سه مرحله برای آموزشی که از طریق تعامل با دیگری حاصل می‌شود، در نظر می‌گیرد: مرحله نخست مشاهده (Observation) است که شخص رفتار دیگران را به صورت تجربی مورد مشاهده قرار می‌دهد؛ سپس شخص می‌کوشد تا رفتار مشاهده شده را تقلید (Imitation) کند؛ و در نهایت از آن رفتار برای خود الگوبرداری (Modeling) می‌کند. بنابراین در این الگو نیز حضور در جمع و تاثیرپذیری از رفتار دیگران - در قالب تقلید از آنها - زمینه ساز تکرار و تکثیر یک کنش می‌شود که اگر آن کنش فعل مجرمانه باشد، در واقع یادگیری اجتماعی آموزش جرم به دیگری بوده است.

با توجه به مبنای جمع‌گرایانه رفتار در نظریه تارد، که در آن اجتماع را از منظر هنجار رفتاری بر فرد مقدم می‌دانست، لذا در اندیشه او، رفتار اساساً خصلت تقلیدی دارد. در همین راستا، او حتی سنت‌ها را نیز شکلی از تقلید از گذشتگان می‌داند. او به دو نوع تقلید معتقد بود. تقلید از گذشتگان: تقلید آداب رسوم بین نسل‌ها؛ یعنی آنچه نسلی از نسل دیگر اخذ می‌کند و مورد تقلید قرار می‌دهد؛ و تقلید از معاصران: تقلید مراسم و عادات بین افراد زمان حال بدین صورت که آنچه یکی از دیگری ببیند و مقبول طبعش قرار گیرد، می‌پذیرد و تقلید می‌کند (آذریان قهفرخی، ۱۳۹۵: ۱۱). گاهی نیز تقلید از این جهت انجام می‌شود که فرد می‌پندارد الگویی که از آن تقلید می‌کند جایگاه موفقی دارد، و فلان رفتار باعث موفقیتش بوده است، پس می‌خواهد که با تقلید آن رفتار در واقع موفقیت آن فرد را تکرار کند. این الگو در نظریه تارد تحت قانون فرود بیان می‌شود که زیردستان می‌خواهند رفتار فردستان را تقلید کنند (برگ، ۱۳۸۶: ۴۹۳؛ جونز و آلپورت، ۱۳۷۱: ۵۵)، الگویی که شبیه همان مثل مشهور تمدن اسلامی است که می‌گفت «الناس علی دین ملوکهم»، مردم بر مشی و روش ملوک و امیران جامعه رفتار می‌کنند.

گابریل تارد بر مبنای نظریه تقلید خودش که بنیاد کتابی به نام قوانین تقلید شد، بر این باور بود که اساساً سه قانون کلی بر الگوی تقلید حاکم است:

قانون اول را می‌توان «قانون موأنست» نامید. افراد در وهله نخست تحت تاثیر اطرافیان و نزدیکان و کسانی هستند که با آنها انیس و مونس‌اند. به تعبیری که در زبان فارسی به کار می‌رود «کمال هم‌مشین بر آدمی اثر می‌کند» و هر کسی رنگ و بوی اطرافیان خودش را می‌گیرد. این الگوی تقلید بارزترین نمونه خود را در گروه همسالان نشان می‌دهد که افراد دوست دارند در رفتار و کردار شبیه به افراد گروه بشوند تا هویت خودشان را تثبیت کنند. از سویی دیگر، گروه برای فرد حجیت و مرجعیت دارد و رفتار آنها برای هر یک از اعضا رفتار بهنجار تلقی می‌گردد. بنا بر این انسانها غالباً از کسانی تقلید می‌کنند که از نظر محیطی به او نزدیک بوده و یا با وی معاشرت دارند به همین جهت اگر فرد در فضاهای مجرمانه، فاسد و منحرف زندگی کند یا با چنین محیط‌هایی معاشرت داشته باشد، در نتیجه این معاشرت و قرابت محیطی ارتکاب جرم را می‌آموزد. فوکو در مراقبت و تنبیه به زیبایی و دقت این فرایند تکثیر جرم در زندان را توصیف کرده است: «زندان سازماندهی طبقه‌ای از بزهداران را امکان‌پذیر می‌کند، یا به عبارت بهتر، تسهیل می‌کند. طبقه‌ای همبسته با یکدیگر، پایگان‌مند و آماده برای هرگونه همدستی‌های آینده؛ جامعه تجمع‌های بیست نفری را قلع‌غن میکند، و آنگاه خود [در قالب زندان] تجمع‌های دویست نفری و بیشتر از محکومان را در زندان‌های مرکزی شکل می‌دهد؛ و برای رفاه حال آنان، زندان‌ها را به کارگاه، محوطه‌ها، خوابگاه‌ها و سالن‌های

عمومی تقسیم می کند، پس هر زندان یک تجمع است یعنی به همان تعداد باشگاه‌های ضداجتماعی؛ و در همین باشگاه است که بزهکار جوانی که نخستین محکومیتش را در آنجا می‌گذارند، آموزش می‌بیند و نخستین میلی که در او زاده می‌شود این است که از کار کشته‌ها یاد بگیرد چگونه از چنگ سخت قانون بگریزد (فوکو، ۱۳۸۰: ۳۳۳)».

قانون دوم تارد را می توان قانون اقتدار فرادست نامید. بدین معنا که انسان‌ها غالباً از افراد برتر از خودشان تقلید می کند؛ اشخاص فرودست، اشخاص فرادست را الگویی برای تقلید بر می‌گزینند چرا که آنها را دارای جایگاه برتر می‌دانند. از همین رو، در باندهای مجرمانه و جرایم سازمان یافته، عموماً اشخاصی که تازه وارد هستند و در سلسله مراتب باندهای در ذیل قرار دارند از پیش کسوتان پیروی نموده و تحت آموزش و ارشاد قرار گرفته و به این وسیله ارتکاب جرم را می آموزند (متولی‌زاده نایینی، ۱۳۹۹). آلبرت بندورا این نوع رفتار را با نظریه سرمشق‌گیری (modeling) توضیح می دهد. سه عاملی که بر سرمشق‌گیری تاثیر می گذارند: اولی ویژگی‌های الگوها است؛ ما بیشتر تحت تاثیر فردی قرار می‌گیریم که به نظر می رسد شبیه ماست تا فردی که با ما تفاوت زیادی دارد. ما از رفتار کسی که هم جنس و همسن ماست بیشتر سرمشق‌گیری می‌کنیم. مقام و شهرت الگو نیز عامل مهمی هستند. نوع رفتاری که الگو انجام می دهد بر میزان تقلید تاثیر می‌گذارد. رفتارهای خصومت‌آمیز و پرخاشگرانه، مخصوصاً توسط کودکان، به شدت تقلید می‌شوند. دوم ویژگیهای مشاهده‌گر؛ افرادی که اعتماد به نفس پایین دارند از افرادی که اعتماد به نفس بالا دارند، به احتمال خیلی بیشتری از رفتار الگو، تقلید می‌کنند. و در نهایت، پیامدهای پاداش مرتبط با رفتارها؛ الگویی که مقام بالایی دارد ممکن است باعث شود از رفتار خاصی تقلید کنیم، ولی اگر پاداش‌ها برای ما معنی دار نباشند، آن رفتار را ادامه نخواهیم داد و به احتمال کمتری در آینده تحت تاثیر آن الگو قرار می‌گیریم.

تارد قانون سوم خود را قانون مد نامید. چون جرم یک رفتار انسانی است همانند سایر رفتارهای انسانی تابع مد بوده و متحول می‌شود و در گذر زمان هم نوع جرم و هم شیوه‌های ارتکاب آن، بر مبنای مدهای رایج و الگوهای رونق گرفته، تغییر می‌یابد.

در این زمینه دو مورد بارز در جامعه ایران وجود دارد. یکی مربوط به جریان اسیدپاشی است به گونه‌ای که پس از اولین مورد اسیدپاشی در ایران در سال ۱۳۳۴، قانونگذار در سال ۱۳۳۷ «قانون مربوط به مجازات پاشیدن اسید» را به تصویب رساند که مجازات‌های سنگینی را برای مرتکب این بزه پیشینی می‌نماید. با این همه، اسیدپاشی همچنان یکی از شیوه‌ها یا مدهای ارتکاب بزه باقی ماند، به طوری که هر از چندی در جامعه ایران تکرار شده و قربانی

می‌گیرد. دومین مورد، مربوط به قتل‌های زنجیره‌ای است. به گونه‌ای که پس از قتل‌های زنجیره‌ای که توسط شخصی به نام غلام رضا خوشرو معروف به خفاش شب در سال‌های میانی دهه هفتاد ارتکاب یافت، رسانه‌ها به اندازه‌ای این موضوع را برجسته کردند که وی به یک قهرمان (الگویی برای تقلید برای کسانی که مستعد بزهکاری بودند) مبدل شد و به فاصله کمی چندین قاتل زنجیره‌ای دیگر در گوشه و کنار ایران سر برآوردند (دارابی پناه و فضل‌ی، ۱۴:۱۳۹۵).

بنابراین، طبق نظر تارد، جامعه محصول تعامل افراد است، به همین دلیل است که اساس رشد اجتماعی و همه فرآیندهای اجتماعی، روابط «بینا فردی» افراد است که آگاهی از آن وظیفه اصلی جامعه‌شناسی است. این تعامل بین‌فردی آکنده از الگوهای آموختن و آموزاندن است که افراد تجارب و رفتارهای خود را به دیگران انتقال می‌دهند و از آنها انتقال می‌گیرند. البته در تعمیم بی‌قید شرط نظریه تارد باید محتاط بود؛ چرا که به تعبیر امیل دورکیم و در نقد نظریات تارد، «موارد متفاوت نظیر شکل گرفتن یک احساس جمعی در داخل یک اجتماع، پیوستن افراد به قواعد مشترک یا سنتی رفتار، و بالاخره، جریانی که سبب می‌شود تا گوسفندان گله یکی پس از دیگری خود را به آب اندازند، همه را نمی‌توان تحت مفهومی واحد [تقلید] قرار داد. احساس مشترک یک چیز است، پیروی از اقتدار عقیده عمومی یا اجتماعی چیزی دیگر، و بالاخره تقلید خود به خودی از اعمال دیگران چیزی دیگر (آرون، ۳۷۹:۱۳۷۷)».

رویکرد اجتماعی در قوانین کیفری

اجرای مجازات در بدوی‌ترین روزگاران، احتمالاً امری غریزی و بدون تامل بوده است. به این معنا که مجازات محصول احساسات قربانی جرم و خویشاوندان او، یا در مواردی که عمل مجرمانه به گونه‌ای سنگین بوده که تمام جامعه را وارد جریان می‌کرد، برآمده از احساس بی‌عدالتی یا خطر بوده است (کلی، ۱۳۸۸:۷۴). از همین رو، نظریه مجازات همیشه بخشی لاینفک از هر نظام حکمرانی بوده است. هر دولتی برای اجرای عدالت در جامعه تحت فرمان خودش مجبور بوده تا سیاستگذاری کیفری را دنبال کند. چرا که ماهیت جامعه آکنده از تنش و درگیری است و هدف از ترک وضع طبیعی (State of nature) و پای گذاشتن به اجتماع مدنی (Civil society) و پذیرش اقتدار لویاتان چیزی نبوده جز مدیریت همین تنش‌ها و نزاع‌ها که در طبیعت بشر است. هابز در توضیح این طبیعت به تعبیر او گرگ‌صفت آدمی که همیشه می‌تواند تولید جرم کند، می‌نویسد: «در نهاد آدمی، سه علت اصلی برای کشمکش و منازعه وجود دارد. نخست رقابت، دوم ترس و سوم طلب عزت و افتخار. علت اول، آدمیان را برای کسب سود؛ علت دوم، برای کسب امنیت؛ و علت سوم، برای کسب شهرت و اعتبار به تعدی

وامی دارد. به علت اول، انسانها دست به خشونت میزنند تا خود را ارباب بندگان، زنان، کودکان و احشام دیگران کنند. به علت دوم، برای دفاع از خود دست به خشونت میزنند و به علت سوم، برای مسائل جزئی، مثل یک کلمه، یک لبخند، یک عقیده متفاوت و هر آن چیز دیگری که نشانه تحقیر خودشان یا تحقیر خویشاوندان، دوستان، ملت، حرفه یا نام و شهرتشان است، به تجاوز و تعدی متوسل می گردند (هابز، ۱۳۸۰: ۱۵۸). در این تئوری انسان‌شناختی هابزی، طبع بشر ذاتاً جرم خیز است، پس باید تحت لوای اقتدار برتر باشد. از همین رو، ماهیت دولت از جهاتی با سیاستگذاری کیفری در پیوند است. دولت همان دستگاه کیفر است تا طبع گرگ صفت آدمی را مهار کند.

سیاست کیفری در معنای مقابله با ارتکاب بزه با ابزار کیفر مانند تمامی سیاست‌های دیگر دولتی دارای الگوهای خاص می‌باشد. این سیاست کیفری در سه حوزه جرم‌انگاری، مسئولیت کیفری و کیفر قابل بحث بوده و هر یک از این سه حوزه الگوها و مدل‌های خاص خود را دارند. هر کشور در قانون‌گذاری خود به طور معمول یک الگوی اصلی را انتخاب کرده و به طور موردی از الگوی دیگر نیز پیروی می‌نماید. مسأله مهم یکپارچگی این الگوها در قانون می‌باشد. اینکه در تصویب قانون از چه الگویی پیروی شود، ارتباط وثیقی با شرایط وضع قانون و ایدئولوژی حاکم دارد (مهر، یکرنگی و موذن، ۱۳۹۷: ۱۷۵).

برای آن که سیاست کیفری شکل اجرایی به خود بگیرد، نیازمند اتخاذ یک الگوی کیفری است. منظور از الگوی کیفری در واقع نظام مجازات مجرمان است. به طور خاص چهار نوع متفاوت از الگوی کیفردهی وجود دارد؛ کیفردهی نامعین (در این الگو، قاضی از اختیار و صلاحدید بیشتری در تعیین کیفر برخوردار است و قضات در رابطه با طیفی از مجازات‌ها، حق انتخاب دارند؛ هرچند برای مقام قضایی جنبه الزام‌آور ندارند)؛ کیفردهی معین (در این الگو، مجرم به میزان معین و الزام‌آوری از کیفر محکوم می‌شود)؛ کیفردهی مفروض یا مبتنی بر رهنمودهای تعیین مجازات (در این نوع از کیفردهی، قانون‌گذار میزان هنجارمند و قاعده‌مندی از کیفر را برای هر جرم تعیین می‌نماید و به قضات اجازه می‌دهد تنها در صورت وجود کیفیات یا اوضاع و احوال خاصی، از آن قاعده منحرف شوند)؛ و کیفردهی الزامی (کیفردهی الزامی تحمیل کیفرهای حبس با طول مدت مشخص برای جرائم مشخص یا طبقه‌ای از مجرمین مشخص است؛ در این الگو، اختیار تعویق و تعلیق مراقبتی، تعلیق، بررسی استحقاق مجرم برای برخورداری از آزادی مشروط وجود ندارد) (موذن، مهر و قورچی‌بیگی، ۱۳۹۶: ۱۱۰).

از منظر شرعی و فقهی، و آنجا که قانون دقیقاً همان مبنای شرعی و فقهی را بیان کرده، الگوی کیفردهی در نظام حقوقی ایران همانا الگوی کیفردهی معین است. این بخش که غالباً حدود، قصاص و دیات را در بر می‌گیرد، احکام آن پیشتر توسط شارع مقدس بیان شده است. از همین رو، سیاستگذاری کیفری به عنوان بخشی از سیاستگذاری عمومی دولتی که با اتکای بر مبنای عرفی حکومت انجام می‌شود، نمی‌تواند در این بخش دخل و تصرفی بکند و عموماً همان احکام جاری می‌شوند. اما در قسمت تعزیرات دست حکومت برای اعمال تغییرات و تعدیلات باز است و می‌تواند به فراخور نیازهای زمانه این بخش از مجازات‌ها را کم و زیاد کند. اصولاً تعزیر به معنای ادب کردن و تنبیه است. تعزیر در قانون این گونه تعریف شده: «تعزیر مجازاتی است که مشمول عنوان حد، قصاص یا دیه نیست و به موجب قانون در موارد ارتکاب محرمات شرعی یا نقض مقررات حکومتی تعیین و اعمال می‌گردد. نوع، مقدار، کیفیت اجراء و مقررات مربوط به تخفیف، تعلیق، سقوط و سایر احکام تعزیر به موجب قانون تعیین می‌شود (ماده ۱۸ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲)». فقهای بزرگ در باب تعزیر گفته‌اند: «کل من اتی معصیة لا یجب بها الحد فانه یعزر (هر کس گناهی مرتکب شود که حد ندارد، تعزیر می‌شود). محقق حلّی و علامه حلّی نیز هر دو نوشته‌اند: «کل من فعل محرماً أو ترک واجباً فلا امام تعزیره بما لا یبلغ الحدّ و تقدیره الی الامام (هر کس حرامی را مرتکب شود یا واجبی را ترک کند، امام به اندازه‌ای که به (حدّ) نرسد، حق تعزیر دارد و اندازه آن به دست امام است) (مرتضوی، ۱۳۸۶: ۲۰)». امام خمینی در تحریرالوسیله می‌نویسد: «هر کسی که ترک واجب نماید یا مرتکب حرام شود، امام (ع) و نایب او حق دارد او را تعزیر نماید، به شرطی که از گناهان کبیره باشد و تعزیر کمتر از حد است و اندازه آن به نظر حاکم است. و احتیاط برای حاکم در موردی که دلیلی بر مقدار آن دلالت نکند این است که از کمترین حدود تجاوز نماید (خمینی، ۱۳۹۰: ۴۷۷)». بنابراین جایی که حاکم جامعه اسلامی می‌تواند در مجازات‌ها به تعبیری اجتهاد نماید و آنها را تغییر دهد حوزه تعزیرات است.

اگر پنج دوره قانون‌گذاری (قانون مجازات عمومی ۱۳۰۴، قانون مجازات عمومی سال ۱۳۵۲، قانون راجع به مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱، قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰ و قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۹۲) در این حوزه را در نظر بگیریم، آشکارا مشخص است که در آخرین دوره مقنن بخش تعزیرات را فربه کرده است که به معنای تغییر در الگوی کیفردهی و سیاستگذاری کیفری است.

عمده تغییر قانون‌گذاری در باب مجازات‌های تعزیری در سال ۱۳۹۲ تقسیم‌بندی هشت درجه‌ای این مجازات‌ها است. با نگاه اجمالی به نحوه تقسیم‌بندی مجازات‌های تعزیری نمی‌توان وجه تمیز مشخصی را در تفکیک آن‌ها بازشناخت. به نظر می‌رسد این تقسیم‌بندی‌ها

بی تناسب با شدت و نوع جرم نیست. به طور دقیق تر می توان بیان کرد آنچه وجه تمایز بین این نوع مجازات های تعزیری است، تقسیم بندی آنها بر اساس شدت جرم و نوع مجازات است. قانون گذار در این تقسیم بندی انواع مجازات های تعزیری را نیز مشخص کرده است که شامل حبس، شلاق، جزای نقدی است. بر اساس قانون مذکور قاضی در تعیین نوع مجازات ها دارای اختیارات گسترده ای است. برای تحقق اصل فردی کردن مجازات ها و برقراری تناسب آن با جرم ارتكابی قاضی نقش فعال و مؤثری ایفا می کند (موذن و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۱۲).

بدیهی است که زندان یکی از مجازات های اصلی در تمام نظام های حقوقی از جمله سیاستگذاری کیفری در ایران است. با توجه به تبعیت قانون از شرع در نظام حقوقی ایران، حبس حدی در حقوق ایران مورد تایید قرار گرفته است. فقهای همه مذاهب در اصل مشروعیت حبس اتفاق نظر دارند. از جمله دلایل ایشان این است که در آیاتی از قرآن به حبس در برخی مجرمان حکم شده است. مثلاً در آیه پانزدهم سوره نساء کیفر زن زناکار، حبس در منزل تا زمان مرگ قرار داده شده، که این حکم با نزول آیه دوم سوره نور نسخ شده است. بنابراین شریعت اسلامی حبس به عنوان حد به منظور مجازات مجرم را در نظر گرفته است. مانند حبس سارقی که پس از دوبار اجرای حد، برای بار سوم مرتکب سرقت شده و حبس زنی که مرتد شده است (سعیدی، ۱۳۸۶: ۵۷۷۲).

اما در کنار حبس حدی، قانون مطابق با نوع و شدت جرمی که مجرم مرتکب شده است، از هشت نوع حبس تعزیری نام برده شده است. در واقع باید گفت که به جز حبس ابد، هر نوع حبسی، حبس تعزیری محسوب می شود. هشت درجه حساب تعزیری به ترتیب عبارتند از: درجه یک، حبس بیش از ۲۵ سال؛ درجه دو، حبس بیش از ۱۵ تا ۲۵ سال؛ درجه سه، حبس بیش از ۱۰ تا ۱۵ سال؛ درجه چهار، حبس بیش از ۵ تا ۱۰ سال؛ درجه پنج، حبس بیش از ۲ تا ۵ سال؛ درجه شش، حبس بیش از ۶ ماه تا ۲ سال؛ درجه هفت، حبس از ۹۱ روز تا ۶ ماه؛ درجه هشت، حبس تا ۳ ماه (ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲).

قانون مجازات اخیر با این تمرکز اصلاحی بر مجازات زندان نشان داده که یک دگرگونی در سیاستگذاری کیفری ایجاد شده است. دولت (به معنای کلیت اقتدار سیاسی حاکم) خواهان این نیست که صرفاً مجرم را در یک فضای ایزوله از جامعه به دور نگه دارد و به تعبیری که فوکو به کار می برد با اعمال خشونت بر پیکر سوژه مجرم قدرت خود را بازنمایی کند. بلکه سیاستگذار کیفری می خواهد هم «مجرم» و هم «جرم» را مهار کند. بنابراین تمرکز خود را از یک حوزه (مجرم) به دو حوزه (جرم و مجرم) بسط داده است و با تغییر در سیاست های حبس و زندان کوشیده از الگوی تکثیر و توزیع و تعلیم جرم در زندان تا حد ممکن پیشگیری کند.

شاید تصور شود که این نگاه اصلاحی سیاستگذار در مجازاتهای حبس در اخیرترین قانون مجازات اسلامی اتفاقی بوده است. اما چند سال بعد با تصویب «قانون کاهش مجازات حبس تعزیری» مشخص شد که رویکرد سیاستگذار در تحول در مجازات حبس و دنبال کردن سیاستهای حبس‌زدایی نه تنها اتفاقی نبوده است بلکه از یک اراده مشخص ناشی شده است؛ چرا که در قانون تکمیلی - کاهش مجازات - این سیاست حبس‌زدایی با شدت و حدت بیشتری دنبال شد. این اراده به پیگیری سیاست حبس‌زدایی چنان جدی بود که در کمال شگفتی حتی حبسهای حدی را نیز شامل شد، تا آنجا که در ماده ۳ این قانون به ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی یک تبصره ششمی اضافه شد با این مضمون: «تمام حبس‌های ابد غیر حدی مقرر در قانون به حبس درجه یک تبدیل می‌شود.» همین نکته در ماده ۲۳ همین قانون دنبال می‌شود و قانونگذار دست قاضی را برای تغییر در مجازاتهای حدی باز می‌گذارد، چرا که اشعار می‌دارد «دادگاه می‌تواند فردی را که به حد، قصاص یا مجازات تعزیری محکوم کرده است، با رعایت شرایط مقرر در این قانون، متناسب با جرم ارتكابی و خصوصیات وی به یک یا چند مجازات از مجازات‌های تکمیلی بندها و تبصره‌های این ماده محکوم نماید.»

بنابراین می‌توان گفت که از آنجایی که مجازات سالب آزادی با عدم موفقیت در کاهش جرایم و پیشگیری از تکرار جرم روبرو شد و در نتیجه به تورم جمعیت کیفری منجر شد، لذا سیاستگذار را قانع کرد تا رویکرد حبس‌زدایی را پیگیری کند (جعفرزاده، نیکخواه و علیزاده، ۱۴۰۲: ۱۲۱) و این رویکرد را در مجموعه قوانین اخیرالتصویب متجلی کند. آمارهای ارائه شده از سوی مقامات نیز موید این ادعاست. برای مثال، شکور پورحسین، عضو کمیسیون اجتماعی مجلس، در آذرماه سال ۱۳۹۷ به خبرگزاریها اعلام کرده است که «زندان مانع از تکرار جرم نمی‌شود؛ این موضوع را می‌توان در ارتكاب مجدد جرم توسط زندانیان آزاد شده و بازگشت ۴۶ تا ۵۰ درصد افراد آزاد شده به زندان مشاهده کرد (خبرگزاری ایسنا).» مطالعات جهانی نیز نشان داده است که حبس نه تنها تاثیری بر مهار جرم نداشته بلکه آن را از جهاتی دیگر بازتولید کرده است. مثلاً کریستین لازرژ در تحقیقاتش (با بررسی جمعیت آماری ۴۵ هزار نفره) نشان داده که ۸۰ درصد زندانیانی که کمتر از شش ماه در حبس بوده‌اند، ظرفیت تکرار جرم را از خودشان بروز داده‌اند (لازرژ، ۱۳۸۲: ۹۴).

در کنار تعدیل و دگرگونی در سیاست‌های کیفری حبس‌زدا، در این قوانین شاهد کاربرد موثرتر یکی دیگر از ابزارهای کیفری هستیم که همانا مجازاتهای «جایگزین حبس» است. یکی از اساتید حقوق کیفری در توجیه این نوع از سیاستگذاریهایی کیفری حبس‌زدایانه می‌نویسد «اقدام‌های ناظر به جایگزین‌های زندان ممکن است ضمن برآورده کردن هدف‌های عدالت کیفری، هزینه‌های مادی و معنوی اجرای مجازات زندان را کاهش دهند. در این

اندیشه، به زندان به مثابه «آخرین حربه» نگریسته می‌شود و تا هنگامی که دیگر شیوه‌های کیفردهی دسترس‌پذیر و سودمند باشند، توسل به زندان ناموجه تلقی شده است. این جایگزین‌ها از نظر تاریخی ابتدا با «جایگزین‌های زندان‌های کوتاه‌مدت» وارد قلمرو نظام کیفری شدند، زیرا مشخص شد که چنین کیفری نه تنها توانایی اندکی در بازسازی و اصلاح مجرمان دارد، بلکه موجب بروز فساد و فراهم کردن عوامل و زمینه‌های ارتکاب جرم از سوی زندانیان می‌شود. ولی جایگزین‌ها به تدریج توسعه یافتند و در قوانین جزایی کشورهای مختلف وارد شدند. برخی از آنها به شکل جایگزین حبس دست قاضی را باز گذاشتند تا به جای کیفر حبس به آنها توسل جوید و برخی دیگر به شکل مستقل یک نوع مجازات تلقی شده و بر فهرست کیفرها افزوده شدند. پاره‌ای از اقدام‌های کیفری را که از روش‌های تعویق یا انصراف از کیفر حبس محسوب می‌شوند نیز می‌توان از جمله جایگزین‌ها دانست» (آشوری، ۱۳۷۶: ۸).

بنابراین روند تعدیل تفکرات کیفرگرا و اصلاح ساختار آسیب‌زای زندان، امروزه استفاده از جایگزین‌های حبس را در دستور کار سیاستگذاران قرار داده است، و از همین رو، قانون‌گذار نظام حقوقی ایران تقریباً پنج درصد از مواد کتاب ق. م. ا (۱۳۹۲) را به این دست از مجازات‌ها اختصاص داده است (غلامی و خاکسار، ۱۳۹۸: ۱۲). مجازات‌های جایگزین حبس عبارت‌اند از: دوره مراقبت؛ خدمات عمومی رایگان؛ جزای نقدی؛ جزای نقدی روزانه؛ محرومیت از حقوق اجتماعی. ماده ۶۴ قانون مجازات اسلامی ضمن برشمردن مجازات‌های جایگزین حبس شرایط و احوالی که قاضی منطبق با آن می‌توان این مجازات‌های جایگزین را اعمال کند، مشخص کرده است: «در صورت گذشت شاکی و وجود جهات تخفیف با ملاحظه نوع جرم و کیفیت ارتکاب آن، آثار ناشی از جرم، سن، مهارت، وضعیت، شخصیت و سابقه مجرم، وضعیت بزه دیده و سایر اوضاع و احوال، تعیین و اجراء می‌شود.»

برای مثال، در قانون مجازات مصوب سال ۱۳۹۲ که مجازات زندان درجه‌بندی شده است، در سه درجه پایین‌تر (شش تا هشت) قانونگذار مجازات‌های جایگزین را تعیین کرده که قابل تبدیل به جزای نقدی یا مجازات‌های جایگزین است که عبارت‌اند از درجه شش (جزای نقدی بیش از بیست میلیون ریال تا هشتاد میلیون ریال؛ شلاق از سی و یک تا هفتاد و چهار ضربه و تا نود و نه ضربه در جرائم منافی عفت؛ محرومیت از حقوق اجتماعی بیش از شش ماه تا پنج سال؛ ممنوعیت از یک یا چند فعالیت شغلی یا اجتماعی برای اشخاص حقوقی حداکثر تا مدت پنج سال؛ ممنوعیت از دعوت عمومی برای افزایش سرمایه برای اشخاص حقوقی حداکثر تا مدت پنج سال؛ ممنوعیت از اصدار برخی از اسناد تجاری توسط اشخاص حقوقی حداکثر تا

مدت پنج سال.)؛ درجه هفت (جزای نقدی بیش از ده میلیون ریال تا بیست میلیون ریال)؛ درجه هشت (جزای نقدی تا ده میلیون ریال).

در همین راستا، فناوری‌های نوین نیز به کمک سیاستگذار آمده است و با توجه به در دسترس بودن تکنولوژی‌هایی مانند جی‌پی‌اس و امکان رهگیری و رصد مجرمین با پابندهای الکترونیکی، در موارد این امکان وجود دارد تا مجرم بیرون از محیط زندان و به دور از خطرات آن - از جمله خطر تقلید از دیگر مجرمین - مورد نظارت قانون قرار بگیرد. از همین رو، سیاستگذار کیفی از با لحاظ کردن این موارد و در راستای سیاست حبس زدایی این فرایند را شکل قانونی داده است: «در جرائم مشمول نظام نیمه آزادی و آزادی تحت نظارت سامانه های الکترونیکی، قاضی اجرای احکام کیفری می‌تواند پس از وصول گزارش شورای طبقه بندی زندان و نظریه مددکاران اجتماعی معاونت اجرای احکام کیفری، مبنی بر آنکه اجرای یک فعالیت شغلی یا حرفه ای، آموزشی، حرفه آموزی، مشارکت در تداوم زندگی خانوادگی و یا درمان پزشکی، از سوی محکوم علیه در خارج از محیط زندان، در فرآیند اصلاح وی و یا جبران ضرر و زیان بزه دیده موثر است، به دادگاه صادر کننده حکم، پیشنهاد اجرای نظام نیمه آزادی و آزادی تحت نظارت سامانه های الکترونیکی را طبق مقررات راجع به دادرسی الکترونیکی دهد و مطابق تصمیم این دادگاه اقدام کند (ماده ۵۵۳ قانون آیین دادرسی کیفری).»

بنابراین به نظر می‌رسد که نه تنها سیاستهای حبس زدایی در نظام سیاستگذاری کیفری ایران جایگاه قابل توجهی پیدا کرده است، بلکه ادبیات این حوزه با تصویب در قالب قوانین مختلف تاثیرات قابل توجهی داشته‌اند. در این راستا، نکته مهم در اینجا دگرگونی در مفهوم حبس است که آن را نه یک مجازات ثابت و بلا تغییر بلکه به صورت یک اقدام طیفی و درجه‌بندی شده تعریف کرده‌اند. در اینجا آشکارا شاهد تحول در سیاستگذاری کیفری هستیم چرا که از یک الگوی کیفردهی به یک الگوی کیرفردهی دیگر گذر شده است. می‌توان قانون مجازات اسلامی اخیر (مصوب سال ۱۳۹۲) را از لحاظ سیاستگذاری کیفری یک تحول بنیادین لحاظ کرد. در این قانون تعیین مجازات حبس تا تأمل و دقت نظر همراه بوده و ظاهراً به نظر می‌رسد که قانونگذار به این نکته توجه داشته است که حبس چه اثرات پیدا و پنهانی در تکثیر و توزیع جرم دارد. با افزایش جمعیت کیفری زندانها در سالهای اخیر و افزایش مشکلات گوناگون در اثر زندانی کردن مجرمان، به ویژه زندانهای کوتاه مدت، زندانهای ایران امروزه با افزایش جمعیت کیفری روبرو شده است. از سوی دیگر، کیرشناسان زندانهای کوتاه مدت را به قدری زیان آور دانسته‌اند که آن را داروی بدتر از درمان دانسته‌اند که مجرم را به فساد، بزهکاری، تباهی می‌کشاند (سیدنژاد کوهستانی، ۱۳۹۸: ۱؛ جعفرزاده و همکاران،

۱۲۶:۱۴۰۲). مجموعه این تحولات و داده‌ها و تحلیلها، سیاستگذار را قانع کرده است تا رویکرد حبس‌زدایی را دنبال کند.

با توجه به این که در این قوانین اخیر (مصوبات ۱۳۹۲ به بعد) مشخصاً مجازات حبس دچار تحول شده است، از همین رو، قطعاً یا قانونگذار به همین مضرات و معایب جانبی زندان در تئوریهای همچون نظریه تقلید تارد توجه داشته و یا این که هر استدلال و تحلیلی که پشتوانه آن بوده را می‌توان با این نظریه یا مانند آن توجیه تئوریک کرد و راه را برای دگرگونی در سیاستگذاری کیفری باز کرد.

نتیجه گیری

دولت به تعبیر وبر دستگاہ انحصار اعمال قوای قهریه است. دولت گاهی این اعمال زور را برای دفاع از وجود خودش انجام می‌دهد، و گاهی برای دفاع از حقوق شهروندان. در حالت دوم، شهروندان از دولت توقع دارند که از حقوق شان دفاع کند. یعنی آن که تامین و تضمین حقوق شخصی شهروندان از جمله تکالیف دولت است. به این اعتبار، اساساً یکی از دلایل تشکیل دولت و گذار از وضع طبیعی به وضع مدنی و سر سپردن به اقتدار لویاتان چیزی نبوده است جز آن که حقوق شهروندان تضمین شود. در همین راستا است که سیاستگذاری کیفری به عنوان یکی از تکالیف دولت ظهور و بروز پیدا می‌کند.

یکی از این سیاستگذاری‌های کیفری، مجازات حبس به عنوان یکی از مجازات‌های سالب آزادی است. اما مجازات حبس همان قدر که بازدارنده است به همان اندازه هم می‌تواند معایبی داشته باشد که اصل وجود چنین مجازاتی را بلاموضوع کند. در همین راستا تحقیقات متعددی انجام شده و نظریات مختلفی ارائه شده است. یکی از این نظریات، تئوری تقلید گابریل تارد است، که بر این موضوع تاکید می‌کند که آیا عامل اصلی جنایات بر پایه افراد زیستی است و یا منشا اجتماعی دارد؟ تارد با بررسی طبیعت جنایت‌های مختلف تقلید را علت واقعی و اساسی جرائم اجتماع می‌داند و دامنه آن را تا آنجا وسعت می‌بخشد که جامعه بدون تقلید را غیر قابل تصور می‌داند.

بر همین اساس تارد یکی از جایگاه‌های اصلی که افراد می‌توانند الگوهای مناسبی برای ارتکاب به جرم را بیابند زندان می‌داند. در ادامه او با طرح نظریه جرایم سازمان یافته برای اولین بار، قوانین سه گانه تقلید را برای توضیح این موضوع ارائه کرد. با اتکای بر این نظریه، یکی از مهم‌ترین انتقادات به این مجازات‌ها را تقلید از اعمال مجرمانه در داخل زندان می‌داند. این نظریه و تحقیقاتی که بر پایه آن انجام شد، منجر به تحولی بنیادی در سیاستگذاری‌های کیفری در جوامع مختلف شد.

در نظام کیفری کشور ما نیز در قوانین کیفری جدید، سیاستگذار نگاه ویژه‌ای به سیاست‌های حبس زدایانه و مجازات‌های جایگزین حبس داشته است؛ مانند جزای نقدی، نظام نیمه آزادی و استفاده از پاندهای الکترونیکی به منظور کاهش تعداد محکومان به حبس و متعاقباً کاهش جمعیت کیفری زندانیان. تا به این وسیله مانع از تقلید مجرمین از زندانیان دیگر گردد. با توجه به این که اسناد پشتیبان این قوانین و آیین نامه به طور کامل و نظام‌مند منتشر نشده است، هیچ مشخص نیست که سیاستگذار تا چه حدی بر پایه این دست نظریات اقدام به تعدیل سیاست‌های حبس زده است. اما با این حال، دو نکته حائز اهمیت است. اولاً آن که این قوانین به هر حال در راستای چنین نظریاتی قابل تبیین است و می‌توان چنین نظریه‌ای را به عنوان توجیه تئوریک این قوانین طرح و از آن دفاع کرد. ثانیاً، می‌توان برای بازخوردگیری از تاثیر این قوانین و احتمالاً تعدیل و تغییر بعدی آن، مجموعه پیمایش‌های میدانی را بر اساس همین نظریه تقلید تارد انجام داد، تا مشخص شود که حبس زدایی تا چه حد توانسته از الگوهای تکثیر و تعلیم رایج در زندان‌ها و بین زندانیان جلوگیری نماید.

استناد به این مقاله: کرمی، علی اکبر، شادمانفر، محمدرضا، کارگری، نوروز. (۱۴۰۳). رویکرد اجتماعی در سیاستگذاری کیفری در ایران پس از انقلاب اسلامی براساس مدل گابریل تارد، فصلنامه علمی *رهافت انقلاب اسلامی*، ۱۸(۶۹۸)، ۲۵۵-۲۸۰.

The Islamic Revolution Approach Quarterly is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

منابع و مأخذ:

- آرون، ریمون (۱۳۷۷)، *مراحل اساسی سیر اندیشه در جامعه شناسی*، ترجمه باقر پرهام، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی
- آذریان قهفرخی، مرتضی. (۱۳۹۵). بررسی نظریه تاثیر تقلید بر رفتار اجتماعی گابریل تارد. *کنفرانس ملی فقه، حقوق و روانشناسی*
- آشوری، محمد (۱۳۷۶)، *عدالت کیفری (مجموعه مقالات)*، تهران، انتشارات گنج دانش
- ابن طباطبای، محمد بن علی (ابن طلقی) (۱۳۶۷)، *تاریخ فخری در آداب ملکناری و دولتهای اسلامی*، ترجمه محمد وحید گلپایگانی، تهران، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی
- انصاری، محمودرضا، و بیاتی، محمدحسین. (۱۴۰۱). جایگاه عدالت قضایی در تحقق جامعه مطلوب اسلامی. *رهیافت انقلاب اسلامی*، ۵۹(۱۶)، ۲۷۵-۲۹۴.
- برگ، اتوکلاين (۱۳۸۶)، *روانشناسی اجتماعی*، ترجمه علی محمد کاردان، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی
- بودون، ریمون (۱۳۸۷)، *مطالعاتی در آثار جامعه‌شناسان کلاسیک*، ترجمه باقر پرهام، تهران، نشر مرکز
- تاد، جودیت، و بوهارت، آرتور (۱۳۷۹)، *اصول روان شناسی بالینی و مشاوره*، ترجمه مهرداد فیروزبخت، تهران، انتشارات روانشناسی و هنر
- حاجی ده آبادی، محمدعلی، و خیری، علی (۱۳۹۱)، عوامل اجتماعی مؤثر در پیدایش کجروی و جرم از دیدگاه ابن خلدون، *معرفت فرهنگی اجتماعی* سال سوم پاییز ۱۳۹۱ شماره ۴ (پیاپی ۱۲)، صفحات ۸۷-۱۰۸
- جعفرزاده، سیامک، نیکخواه سرنقی، رضا، و علیزاده، حمید. (۱۴۰۲). تحولات بنیادین قانون کاهش مجازات حبس تعزیری در فرآیند تحقیقات مقدماتی. *فصلنامه پژوهش حقوق کیفری*، ۱۱(۴۲)، ۱۵۱-۱۲۱.
- جنوز، ادوارد؛ و آلپورت، گوردون ویلارد (۱۳۷۱)، *روان‌شناسی اجتماعی از آغاز تا کنون*، ترجمه محمد تقی منشی طوسی، مشهد، انتشارات اداره امور فرهنگی آستان قدس رضوی
- خمینی، سید روح الله (۱۳۹۰ ق.)، *تحریر الوسیله (جلد دوم)*، قم، نشر مکتبه العلمیه الاسلامیه
- زاربلی، فیلیپ و همکاران (۱۳۹۹)، *تاریخهای تئاتر*، ترجمه مهدی نصراله زاده، تهران، انتشارات بیدگل
- سعیدی، فریده (۱۳۸۶)، *مدخل حبس (در دایره المعارف بزرگ اسلامی)*، تهران، انتشارات موسسه دبا
- سیدنژاد کوهستانی، اشرف السادات (۱۳۹۸)، *بررسی تطبیقی حبس و حبس زدایی در حقوق ایران و مصر*، رساله دکتری، دانشگاه عدالت، تهران.
- عالم‌زاده نوری، محمد (۱۳۸۸)، *رویکرد رفتار گرایی در رشد اخلاقی*، پگاه حوزه تابستان ۱۳۸۸ شماره ۲۷۰
- عظیمی، فاطمه، و میرزایی، محمد. (۱۴۰۰). جایگاه و نقش عدالت اجتماعی در نظام قضایی اسلام و سیاست جنایی جمهوری اسلامی. *رهیافت انقلاب اسلامی*، ۵۴(۱۵)، ۲۴۵-۲۶۴.
- غلامی، حسین، و خاکسار، داوود. (۱۳۹۸). عوامل مؤثر بر صدور مجازات‌های جایگزین حبس. *فصلنامه پژوهش حقوق کیفری*، ۷(۲۶)، ۹-۴۰.
- فضلی، مهدی، و دارابی پناه، شهین. (۱۳۹۵). تحلیل آثار حبس بر زندانیان زن در پرتو نظریه «قوانین تقلید» گابریل تارد. *پژوهشهای حقوق جزا و جرم شناسی*، ۴(۷)، ۵-۳۲.
- فوکو، میشل (۱۳۸۰)، *مراقبت و تنبیه: زایش زندان*، ترجمه افشین جهانزاده و نیکو سرخوش، تهران، نشر نی
- کلی، جان (۱۳۸۸)، *تاریخ مختصر تنوری حقوقی در غرب*، ترجمه محمد راسخ، تهران، انتشارات طرح نو
- لازرز، کریستین (۱۳۸۲)، *درآمدی به سیاست جنایی*، مترجم علی حسین نجفی ابرندآبادی، تهران، نشر میزان
- موتولی‌زاده نایینی، نفیسه (۱۳۹۹)، *نظریه جرم شناختی تقلید و آموزه های اسلامی*، ششمین همایش بین‌المللی مطالعات دینی و علوم انسانی در جهان اسلام، پاییز ۱۳۹۹
- مرتضوی، سید ضیاء. (۱۳۸۶). *درآمدی بر مبانی کلی فقهی حجاب و مسئولیت دولت اسلامی*. فقه، ۱۴(شماره ۵۲-۵۱)، ۱۲-۵۲.
- ۵۲
- مصباح یزدی، محمد تقی (۱۳۷۹) *نقش تقلید در زندگی انسان*، تقریر از کریم سبحانی، قم، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره)
- مهرا، نسرين، یکرنگی، محمد، و مؤذن، عباس. (۱۳۹۷). *سیاست کیفری ایران بعد از انقلاب در تعزیرات. مجله حقوقی دادگستری*، ۱۰۳(۸۲)
- مؤذن، عباس، مهرا، نسرين، و قورچی بیگی، مجید (۱۳۹۶)، تحلیل تطبیقی الگوهای کیفردهی در نظام کیفری ایران و انگلستان. *فصلنامه پژوهش حقوق کیفری*، ۶(۲۰)، ۱۰۵-۱۴۰.
- هابز، توماس (۱۳۸۰)، *لوئیاتان*، ترجمه حسین بشیریه، تهران، نشر نی
- Alamzadeh Nouri, Mohammad (2009), *The Behaviorist Approach in Moral Development*, Pegah howze, Summer 2009, No. 270
- Ansari, Mahmoud Reza, and Bayati, Mohammad Hossein. (2022). *The Place of Judicial Justice in the Realization of the Desirable Islamic Society. Rahyaft-e Enqelab-e Islami*, 16(59), 275-294.
- Aron, Raymond (1998), *Main Currents in Sociological Thought*, Translated by Bagher

- Hobbes, Thomas (2001), *Leviathan*, Translated by Hossein Bashiriyeh, Tehran, Ney Publishing
- Ibn Tabataba, Muhammad bin Ali (Ibn Taqtaqi) (1988), *Tarikh Fakhri in the Etiquette of Kingship and Islamic Dynasties*, Translated by Mohammad Vahid Golpayegani, Tehran, Scientific and Cultural Publishing Company
- Jafarzadeh, Siamak, Nikkhah Sarnaghi, Reza, and Alizadeh, Hamid. (2023). Fundamental Transformations of the Law on Reducing the Punishment of Discretionary Imprisonment in the Preliminary Investigation Process. *Journal of Criminal Law Research*, 11(42), 121-151.
- Jones, Edward; and Allport, Gordon Willard (1992), *Social Psychology from the Beginning to the Present*, Translated by Mohammad Taghi Monshi Toosi, Mashhad, Cultural Affairs Department of Astan Quds Razavi Publications
- Kelly, John (2009), *A Short History of Legal Theory in the West*, Translated by Mohammad Rasekh, Tehran, New Plan Publications
- Khomeini, Seyyed Ruhollah (n.d.), *Tahrir al-Wasilah (Volume Two)*, Qom, Maktaba al-Ilmiyya al-Islamiyya Publication
- Lazerge, Christian (2003), *An Introduction to Criminal Policy*, Translated by Ali Hossein Najafi Abrandabadi, Tehran, Mizan Publishing
- Mehra, Nasrin, Yekrangi, Mohammad, and Moazen, Abbas. (2018). Iran's Criminal Policy After the Revolution in Tazirāt. *Journal of Judicial Law*, 82(103)
- Mesbah Yazdi, Mohammad Taghi (2000) *The Role of Imitation in Human Life*, narrated by Karim Sobhani, Qom, Publications of the Imam Khomeini Educational and Research Institute
- Moazen, Abbas, Mehra, Nasrin, and Ghorchi Beigi, Majid (2017), Comparative Analysis of Punishment Models in the Criminal System of Iran and England. *Journal of Criminal Law Research*, 6(20), 105-140.
- Parham, Tehran, Scientific and Cultural Publications
- Ashouri, Mohammad (1997), *Criminal Justice (Collection of Articles)*, Tehran, Ganj Danesh Publications
- Azarian Qahfarrokhi, Morteza. (2016). Investigating the Theory of the Impact of Imitation on Social Behavior by Gabriel Tarde. National Conference on Jurisprudence, Law and Psychology
- Azimi, Fatemeh, and Mirzaei, Mohammad. (2021). The Position and Role of Social Justice in the Islamic Judicial System and the Criminal Policy of the Islamic Republic. *Rahyaf-e Enqelab-e Islami*, 15(54), 245-264.
- Berg, Otto Kline (2007), *Social Psychology*, Translated by Ali Mohammad Kardan, Tehran, Scientific and Cultural Publications
- Boudon, Raymond (2008), *Studies on the Works of Classical Sociologists*, Translated by Bagher Parham, Tehran, Nashr-e Markaz
- Fazli, Mehdi, and Darabi Panah, Shahin. (2016). Analysis of the Effects of Imprisonment on Female Prisoners in Light of Gabriel Tarde's Theory of "Laws of Imitation". *Researches in Criminal Law and Criminology*, 4(7), 5-32.
- Foucault, Michel (2001), *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*, Translated by Afshin Jahandideh and Niko Sorkhosh, Tehran, Ney Publishing
- Gholami, Hossein, and Khaksar, Davood. (2019). Factors Affecting the Issuance of Alternative Punishments to Imprisonment. *Journal of Criminal Law Research*, 7(26), 9-40.
- Haji Dehabadi, Mohammad Ali, and Khairi, Ali (2012), Social Factors Affecting the Emergence of Deviance and Crime from the Perspective of Ibn Khaldun, *Marefat-e Farhangi Ejtemaee*, Third Year, Autumn 2012, No. 4 (Consecutive 12), pp. 87-108

Morteza, Seyed Zia. (2007). An Introduction to the General Principles of Islamic Veil and the Responsibility of the Islamic State. *Fiqh*, 14(No. 52-51), 12-52.

Motavallizadeh Naeini, Nafiseh (2020), Criminological Theory of Imitation and Islamic Teachings, Sixth International Conference on Religious Studies and Humanities in the Islamic World, Autumn 2020

Saeedi, Farideh (2007), *Entry on Imprisonment (in the Great Islamic Encyclopedia)*, Tehran, Institute of Daba Publications

Syednejad Kouhestani, Ashraf al-Sadat (2019), A Comparative Study of Imprisonment and Decarceration in the Laws of Iran and Egypt, PhD Thesis, University of Justice, Tehran.

Tad, Judith, and Bohart, Arthur (2000), *Principles of Clinical Psychology and Counseling*, Translated by Mehrdad Firouzbakht, Tehran, Psychology and Art Publications

Zarilli, Philip, et al. (2020), *Histories of the Theatre*, Translated by Mehdi Nasrallahzadeh, Tehran, Bidgol Publications